

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

גליון מס' 215
תמוז תשע"ט

העירוב, שהזמין מהמוקד בדיקה מקיפה ויסודית לעירוב שעומד תחת אחריותו. האחראי ציין כי ידוע שהיישובים באזור זה מוקפים גדרות, והגדרות יכולים לשמש את העירוב, ולכן אנשים סבורים שאין בעיות של עירוב כלל באזור זה. אבל צריך לדעת שיש ישובים שאינם מוקפים, וגם בישובים המוקפים יש מקומות ביישוב שאינם מוקפים בגדר, וכל מקום צריך בדיקה בפני עצמו.

בישוב שלנו סיפר האחראי יש גדר עם גלאים חשמליים, לגלות כל חדירה ח"ו, וזו גדר טובה, אין בה חשש לפירצה כלל. אבל בצד הדרומי יש בעיה משפטית על הקרקע, ובצד הזה אי אפשר להעמיד גדר, והביטחון מסתמך על ראדרים ומצלמות, שמגלות כל תזוזה על כל צלע ההר, ומקפצות מיד את שירותי הביטחון, וגם כעת שאנו מסתובבים, המצלמה מסתובבת אלינו, והודעתי לפני כן לביטחון שאנו עוברים כאן, שלא יקפצו עלינו. אבל לעירוב זה לא עוזר שיש מצלמות, וצריך לעשות מחיצות דוקא, או לכל הפחות צורות הפתח. וזה התפקיד שלי לעשות את העירוב ולפקח על כשרותו בשלימות.

לחי מקורי ממכונת כביסה

הרב האחראי עבר יחד עם הבודק של מוקד העירוב ועם המלווה של המוקד, עמוד אחר עמוד, ובדקו כל חוט וכל לחי, היו מקומות שהחוט היה מעל העמודים, והיו מקומות שהחוט היה קשור סביב לעמודי עץ עגולים, והוא מן הצד, אלא העמידו לחי לפניו. בשער הישוב פגשנו בלחי מפתיע ביותר, שעדיין לא ראינו כמותו. לפני העמוד עמוד שתי מכונות כביסה, ועליהם מופיע כיתוב בספריי, "שייך לעירוב שבת", מיד הבנו שמדובר בלחיים שנועדו להחשב צורת הפתח לעירוב שהאחראי הניח כאן. האחראי הוסיף לנו שהוא גם הכניס בתוכם אבנים כדי שאנשים לא יקחו אותם.

והנה יש לדון האם זה פתרון טוב ומומלץ, או שיש בו איזה חשש. פעמים רבות מזדמנות שאלות דומות למענה הטלפוני של מוקד העירוב מאנשים שנקלעים לכל מיני מקומות, ושואלים על כל מיני גרוטאות, האם אפשר להשתמש להם ללחיים. והמשיב צריך לחשוב מעצמו, בלי לראות את הדבר, איזה הלכות שייכות למקרה המדובר. דבר ראשון הוא גובה הלחי, צריך שיהיה בו י' טפחים, והם במידות של זמנינו, 80 ס"מ לפי שיעור רח"ו, 98 ס"מ לשיעור חזו"א, ובענין זה גובה המכונות המצוי הוא כ-90 ס"מ, וא"כ זה יכול להועיל רק לשיעור רח"ו. דבר שני בענין צורת הלחי, יש במכונה שני צדדים של צידי המכונה שהם ישרים וחלקים, ויש את הצד האחורי שיש בו בליטות ושקעים, וכן בצד הקידמי ידיות וכפתורים, ויש לדון אם יש בזה ענין של פתחי שימאי. דבר שלישי יש לדון מצד הדין שהלחי לא יהיה רחב מידי, ובעירובים שכונתיים מקפידים על דברי החזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח בהערה) שלא יבלוט יותר מג' או ד' טפחים מכנגד החוט ולפנים.

נטיית העמודים יכולה לעבור גם לחי רחב

הנושא שהעסיק את הבודק, מעבר לנידונים הנ"ל, האם החוט נמצא מכון מעל המכונות, מכיון שהעמוד היה עקום ונוטה הרבה מאוד יתכן שהוא נוטה עד כדי שעובר את רוחב המכונה, האחראי כבר שם לב לכך, והעמיד אותם בצדי העמוד. אבל עדיין היה נראה שהחוט אינו עובר מעליהם. האחראי והבודק והמלווה, כולם עמדו והסתכלו, התבוננו האם זה מעל גביהם או שאינו מעל. הם הסתכלו מצד אחד ולא היה נראה עקום כל כך, אבל הבודק הביא את מכשיר המדידה (הבקבוק) וראה שהנטיה של העמוד גדולה מאוד, ואז הוא

שתי סיבות שצריך לחיים לכל עמוד

בשבועות אלו עסקנו במסגרת השיעורים לבודקי עירובין, בדיני עמודי החשמל, והבאנו מגוון רחב של דינים שצריכים תשומת לב כאשר משתמשים בכבלי חשמל לעירוב, וגם מה דרגת הכשרות שלהם, מחמת שחוט החשמל שוקעים באמצע כלפי מטה. ובין הדברים הבאנו מקרה אחד שהיה לבודק של המוקד בחודש שעבר, שהגיע לבדוק עירוב באחת הערים הגדולות במרכז הארץ, והיה שם קטע מהעירוב שהסתמך על כבלים של החשמל. הבודק עבר עם האחראי המקומי, וביקש שנתקרב אל עמוד החשמל לראות את כשרותו. האחראי לא הבין מה יש לבדוק מקרוב, הרי רואים תוך כדי נסיעה שיש כבל חשמל. אבל הבודק של המוקד התעקש לצאת ולראות. שניהם ניגשו, והנה באותו עמוד חשמל לא עמדו לחיים משני צידי העמוד. שאל הבודק את האחראי מדוע אין לחיים, והוא השיב כי אינו מתייחס לעמוד הזה, אלא יש לחי בעמוד חשמל הקודם, ולחי בעמוד הבא אחריו, וביחד זה פתח אחד ארוך.

אמר לו הבודק שיתבונן בראש העמוד, ויראה שמדובר בשני כבלים נפרדים, ולא בכבל אחד ארוך, הכבל הראשון נפסק לפני העמוד, ואחרי העמוד ממשיך כבל אחר, ואין חיבור ביניהם. [ראה תמונה בגליון הקודם].

לימוד מיוחד במה לשים לב בבדיקת העירוב

האחראי עמד נדהם איך לא שם לב לחילוק הזה, הרי זה ברור גם לו שבמצב כזה אינו משקוף אחד, וברור שצריך להעמיד לחיים במצב כזה, ואם אין לחיים בעמוד האמצעי, העירוב אינו כשר. [לאחר מכן היה במקום אחר מקרה נוסף שלא היו לחיים מחמת שהחשיב אותם לפתח אחד, ושם הכבל היה כבל אחד ארוך, אלא שהעמוד האמצעי גרם לו לשינוי זווית, ובאופן שהמשקוף משנה זווית ואינו הולך בקו ישר מהלחי הראשון עד הלחי שממולו בעמוד הבא, אי אפשר להכשירו, ואכמ"ל].

מדברים אלו אנו לומדים את חשיבות לימוד הפרקטיקה בעירובין, כיון שלמרות שכולם ידעו את ההלכה, אבל צריך לתרגם אתה למציאות, לדעת על מה להסתכל בעמודי חשמל, וזה החלק המעשי שנלמד בס"ד במסגרת הלימוד לבודקי עירובין שע"י מוקד העירוב.

גם בעמודי עירוב יתכן שהחוט מן הצד

דברים אלו נוגעים בהרבה מקרים מגוונים ולא רק בעמודי חשמל אלא גם בעמודי עירוב רגילים. בשבוע זה היה הבודק באחד מיישובי הארץ ובדק את העירוב, והנה החוטים היו קשורים מעל העמודים, והמתלויים שבאו ללמוד את הבדיקה המקצועית רצו להמשיך לעמודים הבאים, אבל הבודק אמר להם תתבוננו בראש העמוד. הם התבוננו וראו משהו חשוד. לקחו את המצלמה והגדילו את התמונה, והנה הם גילו שהחוט נמצא לגמרי מהצד, ואמנם בשלב מסוים הוא נקשר גם על ראש העמוד, אבל כיון שמקום פגישתו עם העמוד הוא מן הצד, הרי זה צוה"פ מן הצד שהיא פסולה. האחראי על העירוב שהיה איתם, אמר מיד שיביא סולם ויתכן את החוט, וישים את הענין הזה בראש העדיפויות, כיון שזה מעכב מעיקר הדין, ושוב אנו לומדים מזה, להתבונן בצורה נכונה על הכשרות.

בדיקת העירוב גם בישובים שידועים כמוקפים בגדר

במסגרת הפעילות לבדיקת יישובים, יצא הבודק של מוקד העירוב, לאחד היישובים הדתיים בגוש עציון. בעקבות בקשת הרב האחראי

פחות מ"אמות, והדין הוא שאם העומד מרובה על הפרוץ מותר. אבל צריך שהמחיצות תהיינה מכוונות זה כנגד זה, והתל הוא דבר שמסתובב, ויש לחוש שהתל בשני הצדדים אינם מכוונים זה כנגד זה. נושאים אלו הם דברים ארוכים, ואין כאן מקום להאריך בהם, ולכן בעירובים טובים נמנעים מלהסתמך על דין תל המתלקט.

אבל בעירובי הישובים שנמצאים בהרים, מצוי שמסתמכים על תל המתלקט, באופן שמועיל רק לפי חלק מהשיטות, וצריך בזה זהירות גדולה, לדעת עד כמה הם יכולים להקל, ולא להיכשל ח"ו במצב שאינו כשר.

במקרה זה אמר לנו האחראי על העירוב, שלדעתו יש דוקא מעלה בהיקף של תל המתלקט, מהיקף של צורות הפתח, משום שדעת הרמב"ם שצורת הפתח באורך יותר מ"אמות, צריך שיהיה רוב ההיקף במחיצה ממש, שהעומד מרובה מצורות הפתח. והשו"ע (סי' שס"ב ס"י) הביאו כדעה שניה, וכתב המשנ"ב שמעיקר הדין ההלכה שלא צריך עומד מרובה, אבל נכון לחוש לדעת הרמב"ם, שגם דעת הסמ"ג והסמ"ק כן. ולפ"ז בישוב שלו יש מעלה אם מסתמכים על תל המתלקט, משום שיש לו דין מחיצה, וע"ז רוב ההיקף הוא במחיצה והעומד מרובה. הבדק של המוקד אמר לו, שאכן זו מעלה בעירוב, שיהי כשר גם לדעת הרמב"ם, אבל היום נוקטים העוסקים בעירובים, מתוך הנסיון בתקלות המצויות בדיני תל שעדיף לעשות מחיצות אפילו מצורת הפתח שיהיה כשר באופן בטוח בדברים המעכבים, גם בדברים התלוים במחלוקת, יותר מהמעלה שיהיה לשיטת הרמב"ם.

לאחר שזדנו בנושא המעלות שבתל המשיכו האחראי והבדק של מוקד העירוב, לבדוק את התל ככל האפשר, ובחיבורים שלו אל שאר המחיצות. כדי לבדוק את כל השיפועים, וירדו במורד ההר, בקוצים ובסלעים, על מנת לוודא שהעירוב נעשה בשלימות כהלכה.

צוה"פ לחבר בין תל לתל, ופירצה מהעמוד לתל

באחד מהמקומות היה שביל שיווירד באמצע התל, והיה צריך לחבר את גבול העירוב מהתל התחתון אל התל העליון, ולצורך זה עשו שם צורת הפתח משני עמודים דקים (בזנטים), ועליהם חוט ברזל. בחוט היה בקבוק ריק, והחוט מושחל בתוכו, וכך היה גם בשאר חוטי העירוב, והמטרה בכך כדי שיוכל לראות את החוט מתוך הישוב, לא יצטרך כל שבוע לרדת בין הקוצים. בבקבוק זה אין חיסרון של פתחי שימאי [כמ"ז לעיל לגבי קשרים בחוט], מפני שניכר שהבקבוק אינו חלק מהחוט, וגם אינו דבוק ממש לחוט. ואינו כדבר הרוס, אלא נועד לשימוש מסוים, לצורך הבדיקה.

אבל הבדק עורר שאלה ידועה בענין חיבור בין צורת הפתח לתל, דהנה כאשר יש תל המתלקט, הוא מתחיל בגובה נמוך, ובהמשך עולה לגובה י' טפחים. ואם נשאל מהיכן המחיצה שלו נחשב מחיצה, הרי ברור שרק במקום שהוא מגיע לי' טפחים יכול להחשב מחיצה, ולא בקטע הנמוך שלו. וא"כ כאשר עושים צורת הפתח שמגיעה עד מרגלות התל, והעמוד עומד בחלק הנמוך, הרי התל עדיין אינו מחיצה, ורק בהמשך כאשר עולה לגובה י' נחשב מחיצה, יוצא שנשאר פירצה בין הצהרת הפתח עד המקום שנחשב מחיצה.

יש מקרים שניתן לדון בפירצה זו דין עומד מרובה, כיון שהצוה"פ נחשבת מחיצה, והיא כביכול גודרת עד מקום העמוד. אבל המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) מביא שיש שיטה באחרונים שאם יש פירצה סמוך לצוה"פ, למרות שאפשר לדון בה עומד מרובה מכה הצוה"פ, אינה כשרה. וזה חיסרון בדין עמודים של צוה"פ. וכתב שבשעת הדחק יש לסמוך להקל, אבל לכתחילה אין להקל בזה. לכן במצב שצוה"פ מגיעה לתחתית התל, יש צורך להשלים מחיצה מהעמוד עד מקום שבו התל מגיע לגובה י' טפחים. האחראי קיבל את הדברים, ושמח ואמר כמה חשוב שבאים לבדוק את הדברים בצורה יסודית ע"י מי שמתמחה במיוחד בתחום זה, כי ע"י מגלים דברים שאפשר לשפר ולהדר את העירוב, שיהיה טוב ככל האפשר.

לרגל התחלת לימוד הלכות תחומין וקדמו בעז"ה השיעורים היומיים הנמסרים בטל על מנת שמגידי השיעורים יוכלו להיעזר בהם לפני מסירת השיעור ניתן להאזין בטל של קול הלשון, בזיהוי קולי על שם הרב משה אנגלרד שליט"א או לפי המספרים - 03-6171110-1-19

קרא להם לראות את העמוד מכיוון אחר, ואכן משם ראו את העקמימות הגדולה של העמוד.

כל המשתתפים התפלאו איך יתכן שהחוט כל כך רחוק מרגלי העמוד, אבל המציאות היתה ברורה, כאשר מסתכלים בזווית הנכונה. ומכאן למדנו שוב יסוד גדול, שהעין מטעה בדברים אלו וצריך למדוד את מקום הלחי במכשיר המדידה, ולא להסתמך על השערה או הסתכלות בלבד.

דין חוט ברזל מזוגג

בישוב הזה השתמשו לעירוב בחוט ברזל, והמעלה של חוט ברזל שהוא חזק ואינו נקרע כל כך, ובכל זאת יש בו חיסרון, שכאשר הוא מתעקם וחוזרים לקשור אותו, הוא לא נעשה מתוח או ישר, אלא נשאר מזוגג ומקומט. והנה

הקימוט הזה אינו גדול כל כך שנאמר שכביכול החוט משנה זווית אחרת, כי זה צורתו, אלא שמובא בשם הקהילות יעקב (הסטיפלער) שחשש בהם לדין פתחי שימאי, דהיינו שהמשקוף אינו חלק כדרך עשיית הפתחים, אלא הוא זומה קצת לציוו שנזכר בראשונים, בקיר שיש בו אבן נכנסת ואבן יוצאת. אמנם בישובים שמשתמשים בחוטי ברזל, בהכרח שיהיו חוטים כאלו, ונוקטים להתיר אותם. אבל בעירובים שכונתיים נמנעים מלהשתמש בהם, ומשתמשים בחוטים מפלסטיק מיוחדים, שנמתחים היטב, ועומדים בצורה חלקה וישרה.

האם אפשר לעשות קשרים בחוט

מחמת דין זה יש מקפידים שלא לעשות הרבה קשרים בחוטי העירוב ודבר זה מצוי מאוד כאשר החוט נקרע, ורוצים לחסוך מלהחליף את כולו, כגון שהחוט היה באורך של שלושים מטרים, והוא נקרע קרוב לצד אחד במרחק חמשה מטרים מהעמוד, אין צורך להחליף את כל השלושים מטרים, אלא משתמשים בחלק הארוך, ומוסיפים לו חוט חדש [באורך קצת יותר מחמשה מטרים, כדי שיוכלו למתוח ולקשור]. וכאשר קושרים חוט לחוט, נשאר בליטה קטנה של קשר בחוט. ומ"מ מעיקר הדין אין בזה חשש של פתחי שימאי, כאשר מדובר בקשר אחד או שתיים [למרות שיש מחמירים גם בזה]. אבל חוט שיש בו הרבה קשרים או שנשארו זנבות החוטים בולטים באופן ניכר, יש להימנע מכך, ולהחליף את החוט.

בשבוע זה ערכנו סיור לכמה אברכים מתוך מסגרת השיעורים שביקשו להשתתף בבדיקת עירוב כדי ללמוד את ההלכות בהמחשה מקורית, והגענו למקום שהיו הרבה קשרים בחוט, וגם לכל קשר היה שאריות חוט גדולות. האברכים שאלו את הבדק של המוקד, האם זה פוסל ומהו השיעור. והבדק השיב להם שגם במצב גרוע אי אפשר לפסול על כך עירוב, אבל ברור שצריך לעשות בצורה אחרת, ולהחליף את החוט.

הבעיות מצויות בתל המתלקט, והעדיפות של צוה"פ

בקטע נוסף של גבולות הישוב, הסתמכו על תל המתלקט. נושא זה הוא אחד מהמחיצות הכי בעייתיות, מחמת כמה סיבות. א. משום שהקרקע משתנית במשך הזמן, וגם אם בדקו אותו לפני חצי שנה או לפני חודש, וראו שהשיפוע שלו מתלקט בצורה כשרה, יתכן שהתל ישנתה, בחורף מחמת סחף גשמים, ובקיץ מפני עבודות בתשתיות, או מחמת שטרקטור שעבד בקירבת מקום שפך לשם פסולת עפר. ב. יש תמיד שינויים באמצע התל בחוזק של השיפוע, ואם נוצר מדרגה ישרה באמצע התל, יש אומרים שאין לצרף את חלקי התל להיות מחיצה, אלא מודדים כל חלק בפני עצמו, ולפעמים אין בכל חלק בפני"ע שיעור מחיצה. ג. גם באופן שיש באחד מהחלקים בפני"ע גובה י' טפחים, עדיין יש בעיה בחלק מהמקרים לצרף אותו להמשך התל, משום שבתחילת התל המחיצה היא בחלק העליון, ובהמשך היא בחלק התחתון, ואכמ"ל. ד. כאשר יש שביל שעובר בתל, והשביל אינו מתלקט, הרי זה פירצה באמצע התל, ואע"פ שהפירצה הזו קטנה

